

SKORKA RENÁTA

A csökkentett vámtarifájú út kialakulása I. Károly uralkodása alatt*

A magyar történetírásban az 1335. évi visegrádi királytalálkozóval kapcsolatban szinte megingathatatlanul tartja magát az a nézet, mely szerint a cseh–magyar–lengyel hármasszövetség elsősorban kereskedelmi egyezmény volt, mellyel Bécs gazdasági egyeduralmával szemben kívántak fellépni.¹ Az osztrák várossal szembeni összefogás alapvető bizonyítékának tekintik azt az 1336. január 6-án kiadott oklevelet, melyben a magyar uralkodó, I. Károly (1301–1342) rendelkezik a Cseh Királyságot Budával összekötő csökkentett vámtarifájú útvonalról. Figyelemre méltó azonban, hogy míg a visegrádi tárgyalások valamennyi megállapodását még a helyszínen, tehát Visegrádon, 1335. szeptember 3. és november 26. között írásba foglalták, addig a kérdéses oklevelet csak a következő esztendőben, a fejedelmek Visegrádról történő távozása után több mint egy hónappal adta ki a magyar király. A királytalálkozó dokumentumait feltáró legújabb irodalom megállapítása szerint a visegrádi tanácskozássorozat alapvetően a Cseh Királyság élén álló Luxemburgok és III. (Nagy) Kázmér lengyel király (1310–1370) egymás területeire vonatkozó jogigényeinek rendezésére, illetve a lengyel uralkodó és a Német Lovagrend közötti diplomáciai megállapodásra irányult.² Arra a kérdésre azonban nem kapunk választ, hogy amennyiben a visegrádi találkozó egyik megfogalmazott célja Bécs gazdasági hatalmának csorbítása, avagy megdöntése volt, miért nem hozták nyilvánosságra az erre vonatkozó okmányokat 1335 őszén. Vajon mi indokolhatja, hogy a Bécsset elkerülő kereskedelmi útvonal állomásainak kihirdetésével éppen a következő esztendő január 6-ig vártak? A csökkentett vámtarifájú út létrejöttének oka és a királytalálkozóval való összefüggése akkor válik érthetővé, ha vizsgálat tárgyává tesszük I. Károlynak a Habsburg hercegekhez fűződő diplomáciai kapcsolatait, illetve a közép-európai államokkal szembeni külpolitikáját a visegrádi tárgyalássorozat előtti másfél évtizedben.

* A szerző kutatásait a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjpályázat (BO/00099/12/2) támogatja.

1 E felfogás megalapozója Hóman Bálint volt, ld. *Hóman Bálint: A Magyar Királyság pénzügyei és gazdaságpolitikája Károly Róbert korában*. Budavári Tudományos Társaság, Bp., 1921. 67.

2 Ld. *Ráczy György: A visegrádi kongresszus*. In: *Visegrád 1335*. Ed. György Ráczy. International Visegrad Fund–State Archives of Hungary–Pázmány Péter Catholic University, [Bp.,] 2009. 45.

Lőporos hordók a határ mentén

A Magyar Királysággal szomszédos területeket uraló Habsburg hercegeket rokoni szálak fűzték Károly magyar királyhoz,³ együttműködésük az okleveles források alapján 1304-től követhető nyomon. Az interregnum időszakában (1301–1310) a hercegek külső támogatása, diplomáciai ügyessége és katonai ereje nélkülözhetetlennek bizonyult ahhoz, hogy Károly ellenfeleit, III. Vencel későbbi cseh királyt (1305–1306), illetve III. Ottó alsó-bajorországi herceget (1290–1312) félreállítsa, és saját magyarországi hatalmát megszilárdíthassa.⁴ Az ország újraegyesítésének időszakában (1310–1323) a Habsburgok már nemcsak külső, hanem belső segítséget is nyújtottak unokatestvérüknek, hiszen a Csák Máté kezén lévő Komáromot III. (Szép) Frigyes német-római ellenkirály (1314–[1322]–1330) foglalta vissza a magyar uralkodó számára.⁵ A szövetség jegyében Károly sem vonakodott segítséget nyújtani unokatestvéreinek, a német-római királyi cím megszerzésére irányuló, 1322. szeptember 29-i mülhdorfi csata alkalmával, IV. (Bajor) Lajos német (1314–1347) és Luxemburgi János cseh királlyal (1310–1346) szemben. Az elbeszélő források szerint a magyarokból és kunokból álló haderő Frigyesel és öccsével, Henrikkel vonult a Duna mentén a Habsburgok számára kijelölt gyülekezési helyre, Mülhdorfhoz. Itt Frigyes haderejét öt hadoszlopba rendezte. Az elsőt a stájer urak, Henrich és Ulrich von Wallsee vezette, a másodikat, Szép Frigyes ellenkirály, a harmadik élén Henrik herceg, míg a negyedikén a salzburgi érsek állt. Az ötödik, tartalék hadoszlopot alkották a magyarok és kunok, élükön – miként egy 1329. évi oklevélből kiderül – Köcski Sándor és Ozorai Sándor álltak.⁶ Utóbbi 1316-tól a Tolna megyei Tamási birtokosa volt,⁷ míg Köcski előbb 1319-ben Károly Macsó várának visszafoglalására vezetett hadjáratában tüntette ki magát,⁸ majd 1321-től a Trencsén megyei Besztercének lett várnagya.⁹

3 I. Károly anyja Habsburg Klemencia, testvére I. Albert német-római király (1298–1308), aki III. Rudolf cseh király (1306), III. (Szép) Frigyes német-római ellenkirály (1314–[1322]–1330), II. (Bölcs avagy Béna) Albert és I. (Víg) Ottó, I. Lipót és Henrik osztrák hercegek apja volt.

4 A Habsburgok és Károly együttműködéséről ld. *Renáta Skorka*: With a Little Help from the Cousins – Charles I. and the Dukes of Habsburg during the Interregnum (megjelenés alatt).

5 *Engel Pál*: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310–1323). In: *Üő: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Szerk. Csukovits Enikő. Osiris, Bp., 2003. 359.

6 cum exercituali auxilio nostro nostre maiestatis signo vexilari magistro Alexio de Ozora et comiti Alexandro de Kuchky iudici quondam curie nostre capitaneis tradito magnificis viris domino Frederico tunc duci Austrie et fratribus suis proximis et fratribus nostris carissimis contra magnificum virum dominum Lodoycum tunc Bavarie ducem – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár (= DL) 90 593.

7 *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. In: *Üő: Magyar középkori adattár*. CD-ROM. MTA TTI–Arcanum, Bp., 2001. Várnagyok, várbirtokosok – Tamási (Tolna m.)

8 ipse magister Alexander tanquam vir strenuus sub eodem Castro [Machow] dimicans viriliter – Hazai okmánytár. I–VIII. Kiadják Nagy Imre–Paur Iván–Ráth Károly–Véghely Dezső. Győr–Bp., 1865–1891. (= HO) I. 124.

9 *Engel P.*: Archontológia i. m. (7. jz.) Várnagyok, várbirtokosok – Beszterce (Trencsén m.) – Köcski Sándor 1324 és 1328 között országbírói tisztséget viselt.

A német kutatás álláspontja szerint a magyarok és a kunok Mühldorfnál, a német területek utolsó nagyobb lovagi ütközetébe nem tudtak vagy nem akartak bekapcsolódni, inkább egy közeli hegyre visszavonulva szemlélték az eseményeket.¹⁰ Ennek ellentmondani látszik egy 1323 nyarán kiállított adománylevél, melyben a magyar uralkodó Köcski érdemei között említi, hogy a Bajor Lajos elleni csatában oly bátran harcolt, hogy a magyar király és Magyarország örök dicsőségére az ütközetet emlékezetessé tette a németek számára, pedig a csatában rokonai és szerviensei közül többen életüket veszítették, mások fogságba estek, akadtak, akik életveszélyesen megsebesültek.¹¹ A magyarok helytállását a mühldorfi csatában Köcski esetén kívül igazolja még Mike fia Ivánka példája, aki szintén a bajor herceg elleni háború során esett el,¹² Mikó fia Miklós, akit 1329-ben erősített meg a király birtokaiban kiemelten azért, mert a bajorok ellen halálos sebet szerezve bátran küzdött, és fivére ott is maradt a csatatéren.¹³ A magyarországi haderő esetleges tétlenkedése a továbbiakban feltehetően az osztrák–magyar diplomáciai kapcsolatokra is rányomta volna bélyegét, hiszen Mühldorf a Habsburgok számára többet jelentett pusztán vereségnél, az ütközet során ugyanis Frigyes ellenkirály Bajor Lajos, míg Henrik herceg a Lajost támogató Luxemburgi János cseh király fogságába esett.

A mühldorfi kudarc után néhány hónappal, 1323 februárjában azonban, Pozsony várának és városának visszaadását viszonzva, Péterváradon a magyar király megerősítette a Habsburgokkal kötött korábbi szövetséget ellenségeikkel, nevezetesen Bajor Lajos német királlyal és János cseh királlyal szemben.¹⁴ A magyar kutatás eddigi álláspontja szerint a szorult helyzetben lévő osztrákok Pozsonyt, mely III. András (1290–1301) özvegye, Habsburg Ágnes révén került a hercegek kezére, azért adták vissza Károly magyar királynak, mert az megígérte közbenjárását a két Habsburg herceg kiszabadításában.¹⁵ Mindez azt jelentené, hogy Lipót, Albert és Ottó hercegek a fogságba esett *senior familiae* tudta nélkül mondtak le

10 Alois Niederstätter: Die Herrschaft Österreich. Fürst und Land im Spätmittelalter. Ueberreuter, Wien, 2004. 126.

11 ipse magister Alexander, cum propinguis et proximis seruiantibus suis in conflictu ipsius karissimi fratris nostri Regis Romanorum adeo strennue pro exaltatione glorie nostre Regie dimicauit, vt eius bellicosi actus et certamen, apud Teutonicos perpetue memorie existunt commendanda, in indelebilem nostram, et vniuersorum gloriam Hungarorum, vbi plurimi cognati et proximi sui seruientes interempti, et aly captiuati, et aly sunt letalibus vulneribus sauciati – HO I. 124.

12 predicti Iwanka fratris ipsorum qui cum pluribus Regni nostri nobilibus vtpote noster famulus specialis in auxilium et subsidium Domini friderici Regis Romano cum fratris nostri Karissimi cum Duce Bawarie conflictum habentis per nos transmissus ibidem fideles et bellicosos exhibens famulatus prohdolor extitit interemptus – HO III. 70.

13 Nicolaus palam viriliter debellando letaliter cruentus contra Bavaros dimicavit et quidam frater suus nomine Bwdow in area eiusdem concertaminis et belli extitit interemptus – DL 90 593.

14 amicitiam nobis iam in resignacione castris et civitatis Posoniensis cum iuribus et pertinentiis suis liberaliter factam, ipsis in eiusdem amicitie recompensam promissimus bona fide – Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. I–XI. Studio et opera Georgii Fejér. Typ. Univ., Budae, 1829–1844. (= CD) VIII/7. 143.

15 Engel P.: Az ország újraegyesítése i. m. (5. jz.) 354–355.

Pozsonyról, ami – a kérdés horderejénél fogva – valljuk meg, nehezen képzelhető el. Ráadásul, ha jól megnézzük, a péterváradai szerződésben Károly nem ígér közvetítést a foglyok kiszabadítása érdekében, arról nem is beszélve, hogy az oklevél azt sugallja, az osztrák–magyar szövetség megújításának apropója Pozsony visszaadása, nem pedig fordítva. Ezek alapján bátran állíthatjuk, hogy Pozsony ügye már a mülhdorfi csata előtt eldöntött kérdés volt, vagyis hihetünk II. Albert későbbi udvari káplánjának, János viktringi apátnak, kinek állítása szerint Bajor Lajos legyőzése céljából a magyar királyhoz támogatásért forduló Frigyesztől Károly a katonai segítségért cserébe kérte vissza Ágnes jegyajándékát, Pozsonyt és a Csalóközt.¹⁶ Pozsony visszaadásával azonban Ágnes hitbérének és jegyajándékának kérdése, úgy tűnik, nem zárult le megnyugtatóan Károly számára.

III. András özvegye 1364-ben bekövetkezett haláláig a königsfeldeni kolostorba visszavonulva, de cseppet sem visszavonultan élt. A Habsburgok nyugati tartományaiban tulajdonképpen ő képviselte a dinasztia érdekeit, vizályokat simított el, békét és szövetséget közvetített. Ágnes a politikai élet aktív szereplője volt, nem lehet véletlen, hogy Károly Pozsony visszaszerzése után őt és fél esztendővel is még arra kötelezi a Habsburg hercegeket, hogy Pozsonnyal kapcsolatos minden jogukról mondjanak le, vegyék elejét Ágnes esetlegesen ellene indítandó perének, ha pedig ez nem sikerülne, a Pozsony miatt kitörő háborúban őt támogassák.¹⁷ Félő volt tehát, hogy a hosszú életű Ágnes jegyajándéka könnyedén robbanó lőporos hordóként alkalomadtán veszélyeztetheti az osztrák–magyar diplomáciai kapcsolatokat.

Akadtak azonban egyéb, hasonló súllyal bíró ügyek is, amelyek a két fél közötti konfliktust táplálhatták. Ezek között is kiemelkedő fontosságú helyen szerepel, hogy a Magyar Királyság és az osztrák hercegek tartományainak valódi és régi határait (*veras et antiquas metas eiusdem regni Hungarie*) a Habsburgok és alattvalóik nem minden esetben tartották tiszteletben. A mülhdorfi csata kapcsán már említett, a hercegek feltétlen hívei közé sorolható stájerországi kapitány, Ulrich von Wallsee a Dráva és a Mura folyók határolta területet (*districtus*) önkényesen tartotta kezén, élvezve az ott fekvő földek, várak, falvak és mezővárosok minden

16 *Fridericus sine potencia virium Ludewicum videns nullatenus contundendum, regem Ungarie alloquitur, vicarium obsequium deprecatur. Qui sine stipendio milites conducere asserens se non posse, terram dotalicium sororis sue Agneti, quondam regine Ungarie, relicte regis Andree, scilicet Schuttam et Bosonium, repetebat. – Iohannis abbatis Victoriensis liber certarum historiarum. I–II. Ed. Fedorus Schneider. Hahn, Hannoverae et Lipsiae, 1909–1910. II. 70.*

17 *omni iuri, si quod in civitate, castro et comitatu Poseniensi quovis modo, maxime propter dotem, sive donationem propter nuptias excellentis principisse domine Agnetis, sororis nostre carissime habuimus vel habemus, pure et simpliciter exnunc renunciamus, promittentes eidem, quod predictam dominam inducemus, ne super predictis civitate, castro et comitatu contra regem Hungarie, heredesque suos et successores, aut regnum suum, litem deinceps debeat intentare, alioquin eidem regi, suis heredibus, et regno suo, consiliis, auxiliis contra prefatam dominam assistemus. – Anjou-kori oklevéltár. I–XXXII. Szerk. Almási Tibor et al. Bp.–Szeged, 1990–2012. (= Anjou-oklt.) XII. 218. (422. sz.).*

hasznát.¹⁸ Idő kérdése volt csupán, hogy a magyar fél számára előnytelen helyzet Károly és a Habsburgok kapcsolatainak homlokterébe kerüljön.

Miközben Károly a jószomszédi és rokoni összetartás jegyében 1324 februárjában békéltetőként közvetített a Luxemburgi János cseh király által fogva tartott Habsburg Henrik szabadon bocsátásának ügyében,¹⁹ ugyanezen hónapban fellépett a Moson és Sopron megyében fekvő, Ausztriával határos birtokokat tartósan (*a longo tempore retroacto*) bérlő Habsburg-alattvalók ellen. Így vette vissza a Sár (*Saar*) – vagyis a Lajta – folyó mentén fekvő Alramus nevű földet, mert azt birtokosai a határ megrontásával a magyar királytól és az országtól (*a nobis et regno nostro reputis metis nostris*) elszakítva osztrák polgároknak adták bérbe.²⁰ Az esztendő végén Sopron megye ispánjának és alispánjának parancsba adta, hogy tiltsák el az ausztriaiakat az ország földjének használatától és terményeinek hasznától (*prohibeat quoslibet Australes ab usu et perceptione usus fructuum et utilitatum terrarum regni nostri*). Előírta továbbá, hogy a magyarok nem dolgozhatnak azokban a szőlőkben, illetve erdőkben, nem művelhetik azokat a földeket, amelyek a Magyar Királyság területén, a Lajta folyó mentén az ő vagy elődei kegyéből és engedélyével osztrák kézen vannak.²¹ Károly intézkedéseivel egy régóta szokásban lévő rendszert sértett, melynek keretében a határ mentén fekvő, elsősorban szőlőültetvényeket census fizetése ellenében osztrák bérlőknek megművelésre engedték át úgy, hogy a használat ideje alatt a bérlők szabadon birtokolhatták a földeket.²² A magyar király kemény lépéseibe a szokásokat és az alattvalóik érdekeit féltve őrző Habsburgok aligha törődhetek bele.

A fent felsorolt okok közül bármelyik elegendő lett volna ahhoz, hogy az osztrák–magyar együttműködésnek egy időre véget vessen. A háborút mégsem ezek, hanem egy másik konfliktusforrás robbantotta ki, amely Szép Frigyesnek révén alakult ki 1326 júliusában. A két és fél esztendeig tartó fogságából 1325 nyarán szabaduló, valamennyi birodalmi jelvényéről és királyi méltóságáról lemondó Habsburg hosszú fogsága alatt szövetségesre talált Bajor Lajosban. A Wittelsbach–Habsburg-együttértést három házasságkötéssel kívánták megpecsételni; míg I. Ottó herceget az alsó-bajorországi XIV. Henrik nővérével, Erzsébettel,²³ addig Frigyes idősebb lányát, Erzsébetet Bajor Lajos István nevű fiával jegyezték

18 Anjou-oklt. XII. 228. (426. sz.).

19 mediante [...] Carolo Hungariae rege [...] inter Johannem Bohemiae et Poloniae regem [...] et nos ac illustres principes, duces Austriae et Stiriae super omnibus discordiis, litibus et controversiis [...] compositio amicabile et firma concordia intervenit – Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. I–XV. Hrsg. Antonín Boček et al. Olmütz–Brünn, 1835–1903. (= CDM) VII. 823.

20 CD VIII/2. 536.

21 non permittendo laboratores laborare in vineis Australium quorumcunque, nec percipere silvas vel coli alios agros suos, quos quidem Australes in regno nostro circa aquam Saar de nostra vel progenitorum nostrorum gratia et concessione hactenus possederunt. – *Házi Jenő*: Sopron szabad királyi város története. I–III. Székely és Tsa ny., Sopron, 1921–1943. I/1. 87.

22 sub antiquo et consuetu censu et pensione solita reservamus, sine quovis impedimento colendas, et pro ipsorum usibus libere possidendas. – Anjou-oklt. XII. 218. (422. sz.).

23 Regesta Imperii Online, [Regesta Habsburgica 3.] nr. 1521. http://www.regesta-imperii.de/id/1325-03-00_2_0_7_0_0_1525_1521 (letöltve: 2013. július 24.).

el, ez utóbbi házassági terv azonban a későbbiekben zátonyra futott.²⁴ Valószínűleg már a fogság idején szóba kerülhetett Frigyes kisebb lányának, Annának esetleges egybekelése XV. Henrik alsó-bajorországi herceggel, az mindenesetre bizonyos, hogy 1326. július 4-én Frigyes felhatalmazta szeretett fivérét (*lieben Bruder*), tudniillik Bajor Lajost, hogy a Henrik és Anna közti házasság céljából tárgyalásokat kezdjen az alsó-bajorországi herceggel.²⁵ XV. Henrik apja halála előtt pár héttel, 1312 augusztusában született, 1319-ig Bajor Lajos gyámsága alatt állt, így természetesnek tekinthető, hogy a német király egyengetni kívánta az ifjú Henrik jövőjét. A házasság tervének szövögetésekor a Habsburgoknak mindenesetre számolniuk kellett Károly magyar király reakciójával, hiszen XV. Henrik annak a III. Ottó alsó-bajorországi hercegnek volt egyetlen fia, akit 1305-ben magyar királlyá koronáztak, s aki haláláig viselte magyar királyi címét. Nem ismert, hogy a magyar uralkodó mikor értesült Anna és az alsó-bajorországi herceg közötti frigy terveiről; azt valószínűsíthetjük: Károly 1325 és 1326 között csupán a Habsburg–Wittelsbach-közeledést látta, de már ez is óvatosságra intette.

A magyar király az elővigyázatosság jegyében 1327. február 13-án Nagyszombatban szövetségre lépett Luxemburgi János cseh királlyal, megfogadva, hogy ha a Habsburgokkal szemben a cseh király támadólag lépne fel, akkor semleges marad, viszont ha a hercegek támadnák meg Jánost, akkor támogatást nyújt számára, s hasonló kötelezettségeket vállalt magára a cseh király is.²⁶ Ezek szerint a két uralkodót korántsem az a szándék vezérelte a nagyszombati szerződés megkötésekor, hogy megtámadja a Habsburgokat, miként az a magyar kutatásban felmerült,²⁷ a nagyszombati szövetség valójában Habsburg támadás esetére, védekezés céljából jött létre. A korszak szokásai szerint a magyar és a cseh király a megállapodást Károly 1324-ben született fiának, Lászlónak és János Anna nevű lányának eljegyzésével erősítette meg.

1328-ra Károly már bizonyosan tudomást szerzett Szép Frigyes lányának és egykori ellenfele fiának házasságáról. Hatalmát természetszerűleg fenyegetve érezte a rokonok házasságpolitikája által. Elérkezettnek látta, hogy fellépjen ellenük. Az eddig halogatott háború megindításában segíthette I. Ottó herceg, aki bátyjaitól hiába követelte, hogy a hatalomból nagyobb szeletet osszanak neki, s támogatást kérve fiverei ellenében a magyar uralkodóhoz fordult.²⁸ A források alapján megállapítható, hogy 1328. június 6-án a magyar haderő már bizonyosan hadban állt.²⁹ A harcok az északnyugati határszakasz közelében, a Morva folyó mentén zajlot-

24 *Niederstätter, A.*: i. m. (10. jz.) 128.

25 Regesta Imperii Online, [Regesta Habsburgica 3.] nr. 1717. http://www.regesta-imperii.de/id/1326-07-04_1_0_7_0_0_1722_1717 (letöltve: 2013. július 24.).

26 Az oklevél közlését és magyar nyelvű fordítását ld. *Almásy Tibor–Köfalvi Tamás*: Az 1327. évi nagyszombati királytalálkozó szerződéslevele. *Aetas* 1. (1994) 151–157.

27 *Pór Antal*: Tót Lőrincz, a királyi tárnokok és zászlótartók mestere. *Századok* 25. (1891) 353.

28 *Karl-Friedrich Krieger*: Die Habsburger im Mittelalter. Von Rudolf I. bis Friedrich III. Kohlhammer, Stuttgart, 2004. 128.

29 Anjou-okl. XII. 311. sz. (királyi rendelkezés nyomán perhalasztásról tájékoztat a hadoszlást követő 22. napra).

tak, magyar szempontból valószínűleg Stillfried és Marchegg elfoglalása lehetett a hadjárat két legfontosabb eseménye.³⁰ Július 23-án János cseh király is – aki a konfliktus hírére sietve tért vissza a luxemburgi grófságból³¹ – bekapcsolódott a háborúba.³² Az 1328. év nyarának katonai sikerei és a cseh király támogatása jó alkupozíciót teremtettek Károly számára a béketárgyalásokhoz, ami annál is inkább szükségesnek bizonyult, mert Ottó herceg, aki a harcok során Hainburgot tudta megszerezni magának, időközben kibékült fivéréivel.³³

Az ilyen előzmények után 1328. szeptember 21-én, a Lajta menti Bruckban megkötött békében a magyar uralkodó követelésének engedve a Habsburg hercegek, Frigyes, Albert és Ottó³⁴ megfogadták, hogy Szép Frigyes vejét, XV. Henrik alsó-bajorországi herceget, ha támadást intézne Károly, illetve utódai ellen, semmilyen eszközzel sem támogatják és területeiken át nem engedik, sőt katonai erejükkel a magyar királyt segítik. Második pontként rögzítették, hogy a hercegek lemondanak Pozsony városával és várával kapcsolatos minden követelésükről, s ha nővérük, Ágnes támadást indítana Károly ellen jegyajándéka miatt, a király oldalára állnak. Harmadjára, a Habsburgok átadják valamennyi, a Magyar Királyság határain belül fekvő várat, várost, falut és mezővárost, amit ők vagy elődeik, illetve híveik elfoglaltak. Az Ulrich von Wallsee kezén lévő Muraköz visszaadásáról egyébiránt maga a stájer kapitány állított ki ugyanezen a napon oklevelet.³⁵ A Habsburg hercegek csupán egyetlen kérdésben tudták érvényesíteni a maguk akaratát: nevezetesen, hogy a Magyar Királyság határán fekvő szőlőültetvényeket bérlő osztrákok a szőlőművelést a szokásos censusért cserébe folytathassák. Amint Károly és a Habsburg hercegek helyreállították a több mint két évtized óta tartó szövetségüket a brucki békével, 1329. január 13-án a királyi hadak is feloszlottak.³⁶ A brucki béke természetesen nem jelentette a cseh–osztrák háború végét is, a Luxemburgok és a Habsburgok csak 1330. május 4-én állapodtak meg a békefeltételekben.³⁷

30 Az 1328. évi hadjárat eseményeiről ld. *Pór A.*: i. m. (27. jz.) 354–356.; *Wertner Mór*: Magyar hadjáratok a XIV. században. Századok 39. (1905) 429.

31 Ez szintén azt bizonyítja, hogy nem egy a cseh–magyar szövetség által előre eltervezett támadásról volt szó.

32 Regesta Imperii Online, [Regesta Habsburgica 3.] nr. 1926. http://www.regesta-imperii.de/id/1328-07-23_1_0_7_0_0_1932_1926 (letöltve: 2013. július 24.).

33 Regesta Imperii Online, [Regesta Habsburgica 3.] nr. 1928. http://www.regesta-imperii.de/id/1328-09-21_1_0_7_0_0_1934_1928 (letöltve: 2013. július 24.).

34 Az öt Habsburg-fivér közül ekkorra már csak hárman maradtak életben, I. Lipót 1326-ban, Henrik herceg pedig 1327-ben halt meg.

35 A békeszerződés szövegének magyar nyelvű fordítását ld. Magyar békeszerződések. Szerk. Köblös József–Süttő Szilárd–Szende Katalin. Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 2000. 34. sz.

36 Anjou-oklt. XIII. 38. sz.

37 *Karlmann Tangl*: Grafen von Pfannberg III. Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen 18. (1857) 235.

„A legyek és a kecskebak”

1330 szeptemberében Meinhardin Henrik, Karintia és Tirol hercege, feleségül adta egyetlen gyermekét, Margit nevű lányát Luxemburgi János cseh király kisebbik fiához, János Henrikhez, akit a források csak Jánosként emlegetnek. S bár a cseh uralkodó számolt azzal, hogy Meinhardin Henriknek esetlegesen születhetnek még akár fiú utódai is,³⁸ nem mulasztotta el biztosítani Karintia és Tirol lakóit arról, hogy Henrik majdan bekövetkező halálával jogaikat elismerve és megtartva gyámság alá veszi őket,³⁹ s hogy mindennek nyomatékot is adjon, szeptember 19-én megerősítette az innsbrucki polgárok kiváltságait.⁴⁰

A házasságkötés, mellyel a Luxemburg-család hatalmi pozíciói kétségkívül erősödni látszottak, arra sarkallta Bajor Lajos német királyt, hogy a Habsburgokhoz fűződő diplomáciai kapcsolatok szálait megerősítse, s 1330. november 23-án Augsburgban szövetségre lépett II. Alberttel és I. Ottóval.⁴¹ A fennálló vitás kérdések rendezését egy héttagú testületre bízták,⁴² amely az ellentétek elsimításán túl gondoskodott arról is, hogy Karintia és Tirol ügyét mindkét fél számára megnyugtatóan rendezzék. A november 26-án kihirdetett döntés értelmében Meinhardin Henrik halála esetén Lajos – korábbi ígéretével szemben – Margit örökösödési jogát nem fogja elismerni az érintett tartományokra, s Karintiát, valamint Tirolt a birodalomra visszaháramló területnek tekinti, ennek megfelelően az előbbit, valamint az Inn és az Etsch folyók felső szakaszának területét, vagyis Dél-Tirolt hűbérbe adja II. Albertnek és I. Ottónak. Írásba foglalták azt is, hogy Karintia élére a hercegek közül Ottó kerül (*Kernden dem vorgeantanten hertzog Otten inwirt*), aki az utóbbi években – miként az 1328. év eseményeinél fentebb láttuk – saját hatalmával elégedetlen lévén próbált szövetségest keresni fivérei ellenében. Noha az augsburgi megállapodás nem tartalmazta, de senki előtt nem volt titok, hogy Tirol északi részét Lajos megtartja saját családjának, vagyis a Wittelsbachok déli irányba növelik majd ezáltal bajorországi birtokaikat. A Wittelsbach–Habsburg-megállapodással az érintett felek több legyet ütöttek egy csapásra. Területi nyereséget elkönyvelve egyesítette erőit két, a nagypolitikában vezető szerepet játszó, évtized óta a birodalmi hatalomért egymással küzdő dinasztia, miközben sikerült elejét venni egy komolyabb horderejű családi belháború kibontakozásának, ami jócskán gyengítette volna a Habsburgok európai pozícióit. Ezért azonban nagy árat kellett fizetniük a feleknek, legalábbis a német királynak mindenképp, akadt ugyanis a Wittelsbach–Habsburg-szövetségnek egy szépséghibája: kivítva János cseh király haragját, hiszen a Luxemburgok elestek Karintiától és Tiroltól. Nem véletlenül foglalták bele az augsburgi döntésbe, hogy ha a cseh

38 Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. I–IV. Opera Caroli Jaromiri Erben–Josephi Emler. Pragae, 1855–1892. (= RBM) III. 661.

39 RBM III. 660.

40 RBM III. 663.

41 Szép Frigyes osztrák herceg 1330. január 13-án halt meg.

42 Regesta Imperii Online, [RI VII.] H. 8 nr. 206. http://www.regesta-imperii.de/id/1330-11-23_1_0_7_8_0_206_206 (letöltve 2013. július 9.). – Niederstätter 1331-re teszi Lajos és a Habsburg hercegek békekötését, vö. *Niederstätter, A.*: i. m. (10. jz.) 135.

király vagy bárki más a területek birtokbavételét akadályozná, egységben lépnek fel ellene.⁴³ A Habsburgok az alig fél éve kötött békeszerződésüket rúgták fel ezzel, míg a német uralkodó hatalomra kerülése óta most először fordult szembe János cseh királlyal, aki eddig Lajos feltétlen hívei közé tartozott: 1314-ben elősegítette német királlyá választását, a bajor pártján állt, ahogy arról fentebb már volt szó, 1322-ben a mühlendorfi ütközet alkalmával is.⁴⁴ A két uralkodó közötti bizalmi viszonyt jól érzékelteti, hogy az augsburgi Habsburg–Wittelsbach-megállapodás előtt pár hónappal, 1330 májusában Bajor Lajos a cseh királyt és annak nagybátyját, Luxemburgi Balduin trieri érseket kérte fel, hogy egyházi kiközösítésének feloldása érdekében folytassanak tárgyalásokat XXII. János pápával.⁴⁵ A cseh király várható reakciója miatt az augsburgi szövetség a német király részéről komoly baklövésnek tekinthető, még akkor is, ha János király egy 1335-ben kelt levele alapján feltételezhetjük, Lajos abban bízhatott, sikerül a Luxemburgokat területcserére rábírnia, nevezetesen hogy Karintia és Tirol helyett fogadják el a Brandenburgi Örgrófságot,⁴⁶ mely élén Bajor Lajos fia állt.⁴⁷ A tiroli és karintiai előkelők megnyugtatására született levél szerint az említett területcserét a cseh király sohasem vágyta vagy akarta (*in unser hercze noch mut nie kommen sint*). Mindez azért fontos, mert a német kutatás János és Bajor Lajos viszonyának megromlását a Brandenburgi Örgrófság birtoklásához köti, mely tartományt állítólag a cseh uralkodó kizárólag a választófejedelemi cím miatt kívánta megszerezni a maga és családja számára.⁴⁸ A felsorakoztatott előzmények, valamint János cseh király 1335. évi levele, továbbá az a tény azonban, hogy a Cseh Királyság egyébként is örökíthető választófejedelemi tisztséget biztosított a Luxemburgoknak, árnyalják az elképzelést.

A Habsburg–Wittelsbach-szövetség megkötésekor János cseh király éppen az észak-itáliai Trentóban (Trient) tartózkodott,⁴⁹ ahova feltehetőleg azért érkezett, hogy a lombard városokat és Lajos császárt összebékítse.⁵⁰ Korántsem zárható ki

43 Wolt aber der chunig von Peheim oder anders ieman aintwedern daran irren oder darumb gen in aufstozen, so sol einer dem andern wider die oder den, der ez tun wolt, beholfen sin mit allem ernst an geuerde. – RBM III. 670.

44 IV. Károly császár önéletrajza. Karoli IV Imperatoris Romanorum Vita ab eo conscripta. Fordította, a jegyzeteket és az utószót írta Nagy Balázs. Eötvös Univ. Press, Bp., 2010. 45.

45 RBM III. 641.

46 vor etczlichen jaren solten geteydingt vnd angetragen haben, daz wir einen wechsel, mit den herczentum zu Chernden vnd mit der grafschafft ze Tyrol [...] vmb die mark ze Brannburch tun wollten. – RBM IV. 93.

47 Bajor Lajos 1319-ben szerezte meg a Brandenburgi Örgrófságot, melynek élére az ekkor kilencszentendős fiát, Lajost ültette. Ld. *Ludwig Holzfurtner*: Die Wittelsbacher. Staat und Dynastie in acht Jahrhunderten. Kohlhammer, Stuttgart, 2005. 82.

48 Uo. 82.

49 1330. november 20-i az első ismert, Trentóból keltezett oklevele. Október 2-án még bizonyosan a dél-tiroli Meranban (Merano) tartózkodott. Így téves a IV. Károly önéletrajza alapján kialakult álláspont, mely János trentói tartózkodását 1330 szeptemberétől számítja, vö. IV. Károly önéletrajza i. m. (44. jz.) 49.

50 *Reinhard Härtel*: Die Italienpolitik König Johanns von Böhmen. In: Johann der Blinde. Hrsg. Michel Pauly. Cludem, Luxembourg, 1997. 369., 378. – Luxemburgi János itáliai feltűnésének, illetve politikájának magyarázata egyelőre megosztja a kutatást.

azonban, hogy a Habsburgok és a Wittelsbachok augsburgi cinkos összekacsintása sarkallta arra a cseh uralkodót, hogy szembefordulva Lajos érdekeivel, saját hatalmának kiépítésébe kezdjen Lombardiában. E feltevésünket erősíti, hogy 1331 áprilisában a Lombardia hódoltatását családi magánvállalkozásban⁵¹ végző Luxemburgok Lajos legfőbb ellenségével, XXII. János pápával is megállapodásra léptek. Eszerint a szentatya jóváhagyta a cseh király lombardiai foglalásait, cserébe János megígérte, hogy nem segíti többet a német királyt.⁵² A Luxemburgok költséges itáliai kalandjának kezdeti sikere elsősorban a lombard városok egyre növekvő ellenállása miatt 1332-re megtörni látszott, így János király augusztus 23-án békét kötött Bajor Lajossal, mely kimondta, hogy Lombardia néhány városát a cseh király zálogként továbbra is kezén tarthatja.⁵³

Szövetség szövetség hátá(ba)n

Az elsősorban Bajor Lajos előtti erőfitogtatásnak szánt itáliai eseményekkel párhuzamosan, 1331 késő nyarán János hadjáratot indított a Luxemburgokat kijátszó másik fél, a Habsburgok ellen is, megtámadva Alsó-Ausztria északi területeit. A hercegek egy 1331. szeptember 2-án Pozsonyban kiadott oklevél tanúsága szerint a német királyon kívül a magyar uralkodó támogatását is élvezték. Károly nem csupán megújította az 1328. szeptember 21-én kelt brucki béke által kimondott osztrák–magyar szövetséget, de kibővítették azt egy a cseh király elleni összefogást tartalmazó passzussal is.⁵⁴ A háború, mely – mint általában – a határ menti területeken folyt, 1332. július 13-án ért véget,⁵⁵ ekkor ugyanis Bécsben a Habsburg hercegek a magyar király nevében is békét kötöttek a cseh királlyal.⁵⁶ Károly a szerződést csak november 23-án hagyta jóvá.⁵⁷ November 30-án újabb bécsi megegyezés született, nevezetesen: a háborús károkat az osztrák és a cseh fél kölcsönösen megtéríti a másik számára.⁵⁸ Ezen megállapodásnak szerves része az a december 6-án Visegrádon kiállított okirat,⁵⁹ melyben a magyar király két, a Cseh Királyság határai mentén fekvő (*prope terminos ipsius regni Bohemie existencia*) várral kapcsolatban kijelenti, hogy amint azok a tulajdonába visszakerülnek, a cseh királyt a helyreállításuk alól felmenti. A kérdéses várakat, Berencset és Újvárt, másként Fehéregyházat, közönséges német nevén Weisskirchet (*Berench et Wywar, siue Alba*

51 1331 kora tavaszán apja hívására Észak-Itáliába érkezett Károly is, ld. IV. Károly önéletrajza i. m. (44. jz.) 51.

52 RBM III. 682–684.

53 RBM III. 750–752.

54 nos contra eundem regem Bohemie eos iuvare vele is assistere teneremur – RBM. III. 708–709.

55 Az 1331–1332. évi csehek elleni osztrák–magyar hadjárat katonai eseményeiről ld. *Pór A.*: i. m. (27. jz.) 359., ld. még *Wertner M.*: Ii m. (30. jz.) 432.

56 *Eduard Maria Lichnowsky*: Geschichte des Hauses Habsburg. I–VIII. Wien, 1836–1844. (= Lichnowsky) III. CCCCXV/925. sz.

57 Lichnowsky III. CCCCXVI/928. sz.

58 Lichnowsky III. CCCCXVI/929. sz.

59 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény 258 198.

Ecclesia, in vulgari vero Teutonico Weszunkerch nominata) ugyanis az oklevél tanúsága szerint az osztrák hercegek fogják helyreállítani, illetve helyreállíttatni (*restituent vel restitui facient*). Ez lényegében azt jelenti, hogy az 1332. évi bécsi békének köszönhetően Károly olyan területeket szerzett vissza, amelyek még az ország újraegyesítéséért folytatott küzdelmek idején kerültek Csák Máté morva származású unokatestvéréhez, Sternbergi Zdislav fiához, akit a magyarországi források csak Cseh Istvánként emlegetnek.⁶⁰ Más kérdés azonban, hogy a várak – amelyek közül Újvár (vagyis Holics) a Magyar Királyság morvaországi kapujának tekinthető, s mint ilyen az 1336. január 6-án kihirdetett kereskedelmi útvonalnak is első állomása lesz – felújítását az osztrák hercegek bizonyosan nem finanszírozták. Károly 1335. május 14-én kelt okleveléből ugyanis arról értesülünk, hogy Berencs és Újvár megrogyott belső épületeit és erősségeit helyreállítás céljából Meneul fia Péter comesnek adta, aki azonban – ellopva az építkezésre szánt collectát – letért a hűség útjáról, így valamennyi birtoka a két várral együtt a magyar királyra szállt.⁶¹

Az 1335. év májusa más szempontból is fordulatot jelentett. Henrik karintiai és tiroli herceg áprilisi halálát követően, május 5-én Bajor Lajos a jól előkészített és ismert foratókönyv szerint Linzben ünnepélyes keretek között a Habsburg hercegeknek adományozta Karintiát és Tírol déli részét, ráadásul a Henriknek elzalogosított Krajna is visszakerült II. Albert és I. Ottó birtokába. A tartományokért cserébe a két herceg biztosította Lajos német királyt és örököseit, vagyis a Wittelsbachok felső-bajorországi ágát támogatásukról a Luxemburgokkal (*wider den königen Johansen, seinem kindt und erben*) és XIV. Henrik alsó-bajorországi herceggel szemben,⁶² aki történetesen a cseh uralkodó Anna nevű lányának lett a férje, László magyar trónörökös halála után. A Linzben szerződő felek, előre számolva a következményekkel, megfogadták azt is, hogy egymás tudta nélkül nem kötnek békét sem János királlyal, sem XIV. Henrik herceggel.

A hatalomátvétel Karintiában és Krajnában zökkenőmentesen zajlott, Tírol azonban kitarzott János Henrik és felesége, Margit mellett, akik nem nélkülözték Károly morva őrgróf (1333–1349) és serege támogatását sem.⁶³ János cseh király nem volt abban a helyzetben, hogy kisebb fia segítségére siessen, ugyanis egy párizsi lovagi tornán szerzett sebei betegágyba kényszerítették.⁶⁴ Éppen ez okból kifolyólag a Sandomirban május 28-án, Károly magyar király közbenjárásával létrejött, egy évre szóló lengyel–cseh fegyverszüneti megállapodásnál sem jelenhetett meg személyesen. 1335. július 4-én a Habsburg hercegek a görzi gróf személyében újabb szövetségesre találtak a Luxemburgokkal szemben (*gen dem Kunich von Behem und seinen Svenen*).⁶⁵ János cseh király, aki körül lassacskán bezárult az

60 Cseh Istvánról ld. *Kristó Gyula*: Csák Máté tartományúri hatalma. Akadémiai, Bp., 1973. 201–202.

61 Anjou-oklt. XIX. 262. sz.

62 RBM IV. 59.

63 *Niederstätter, A.*: i. m. (10. jz.) 136.

64 *Theodor Lindner*: Deutsche Geschichte unter den Habsburgern und Luxemburgern (1273–1437). I–II. Stuttgart, 1890–1893. I. 430.

65 CDM VII. 47.

ellenségei alkotta szövetség gyűrűje, csak 1335 júliusában térhetett vissza Csehországba. Miután Prágában sietve megkoronázták franciaországi tartózkodása alatt nőül vett feleségét, Bourbon Beatrixet, augusztus közepén Magyarországnak vette az irányt, s augusztus 24-én már Trencsénben, a magyar uralkodó közvetítésével, megállapodásra jutott Kázmér lengyel király követivel.⁶⁶

János számára semmi sem lehetett fontosabb annál, mint az, hogy a hercegek és a német-római király egyre erősödő szövetségével szemben maga is támogatókra leljen. Az 1335. nyár végi magyarországi tartózkodása alatt vehette rá Károly magyar királyt arra, hogy az utóbbi években egyre felületesebbé váló osztrák–magyar együttműködést lényegében felrúgja, és – Visegrádra átvonulva – szeptember 3-án egy Habsburg-ellenes megállapodást kössön a cseh királlyal. Ennek értelmében a Károly király és elsőszülött fia, Lajos, valamint Luxemburgi János és fiai, Károly morva örgróf, illetve János Henrik karintiai herceg között létrejött szövetség – Róbert nápolyi és Kázmér lengyel királyt kivéve – valamennyi ellenséggel szemben kötött, de legfőképpen a Cseh és a Magyar Királyság szomszédjait (*contra vicinos*) vette célba, vagyis II. Albertet, illetve fivérét, I. Ottót. A dokumentum megfogalmazása szerint, ha a magyar fél és az említett hercegek között bármikor (*ex altera quocumque tempore*) ellentét és háború törne ki, a cseh fél tudta és beleegyezése nélkül nem születhet béke. Hasonlóképpen a Luxemburgok is ígéretet tettek arra, hogy a köztük és a Habsburgok között a jelenleg fennálló, illetve a jövőben kirobbanó háborút (*de presenti guerra vel in futuro habenda*) kizárólag a magyar fél tudtával és beleegyezésével rendezik el.⁶⁷

A szövetség megkötése után a cseh király nem időzött hosszan Visegrádon: Regensburgba sietett, ahol szeptember 16-án találkozott másik szomszédjával, Bajor Lajos német királlyal. A két uralkodó ekkor kötött megállapodása kimondta, hogy a köztük lévő viszály elrendezése céljából hattagú tárgyalóbizottságot állítanak fel, amely a Szent Márton napja (november 11.) utáni héten kezd ülésezni, s a közvetítő tárgyalások idejére a békét a következő napfordulóig (*frid zwischen dem hochwirdigen herren keyser Ludwigen von Rom vnd uns gemacht ist biz ouf sand Johannis tag ze sunwenden der erst chumt*), vagyis december 27-ig fenn tartják.⁶⁸ A Regensburgban született megállapodásba a cseh király révén bekerült újdonsült szövetségese, Károly magyar király is, míg a Habsburg hercegek Lajos királynak köszönhetően vétettek bele a szerződésbe. Ezt annál is inkább szükséges hangsúlyozni, mivel a cseh–magyar szövetséglevél fentebb idézett sorai jól érzékeltetik, hogy 1335. szeptember 3-án a Luxemburgok és a Habsburg hercegek már háborúban álltak – nyilván Károly morva örgróf lezáratlan karintiai hadjáratáról van szó –, a regensburgi megállapodás tehát esetükben egy december 27-ig tartó fegyverszünetként értelmezhető.

⁶⁶ Rácz Gy.: i. m. (2. jz.) 46.

⁶⁷ Az oklevél legújabb kiadását és magyar nyelvű fordítását ld. Visegrád 1335 i. m. (2. jz.) 83–85., 92–94.

⁶⁸ RBM IV. 80.

János Regensburgban időt nyert, amit arra használt fel, hogy a német király elleni szövetséget tovább építse, csakhogy ezúttal emelte a tétet. Matthias von Neuenburg krónikájából tudjuk, hogy 1335 októberében János király vejevel, XIV. Henrik alsó-bajorországi herceggel levelet írt az 1334-ben XXII. János halála után megválasztott új pápának, XII. Benedeknek, melyben – a pápai udvarban tartózkodó krónikás szerint – öszentségét arról tájékoztatta, hogy a magyar és lengyel uralkodó ígérését is bírja arra nézve, hogy segítségükkel új római királyt válasszanak. A levél megérkezte – valószínűleg nem véletlenül – éppen egybeesett azzal a nyilvános *consistoriummal*, amelynek keretében a német király követi útján igyekezett meggyőzni az új pápát, hogy felmentést adjon az elődje által rá kimért kiközösítés alól. Az elbeszélés szerint a fenti levélnek komoly szerepe volt abban, hogy a bíborosok lebeszélték a pápát a császár visszafogadásáról.⁶⁹ Bizonyosnak tekinthetjük, hogy a cseh király leveléről Bajor Lajos jelen lévő követi útján az 1335. esztendő végén értesült. Kettős csapás volt ez számára, hiszen nem csupán remélt pápai felmentése maradt el, de a cseh király közreműködése folytán veszélybe került királyi méltósága is. Időközben János, megszilárdítandó az augusztusban és szeptemberben kötött szövetséget, november elején visszatért Visegrádra, ahol november 19-én Kázmér lengyel királlyal békét kötött. Mindezen események szerepet játszottak abban, hogy a fegyverszünet lejártáig, vagyis december 27-ig az érintett felek megállapodása elmaradt. Így 1335 végére mindenki számára egyértelművé vált, hogy a Lajos német király és támogatói, valamint János cseh uralkodó és szövetségesei közti háború elkerülhetetlen.

Az út

Bajor Lajos nem késlekedett: 1336. január 5-én Bécsbe látogatott, ahol az osztrák hercegekkel folytatott tárgyalás során, többek között a császár és a birodalom számára tett hű szolgálataik fejében, II. Albertnek és I. Ottónak adta hűbérebe Paduát és Trevisót, vagyis azokat az észak-italiai területeket, melyek 1332 óta a cseh király kezén voltak. Ugyanezen a napon született egy másik, magyar vonatkozású oklevél is, melynek értelmezése komoly fejtörést okozott a kutatóknak. Pór Antal megfogalmazása szerint a kérdéses okiratban a német király „Albert és Ottó osztrák hercegeknek teljes hatalmat adott a Magyarországon lévő birodalmi hűbéreket az ő nevében annak adniok, a kinek tetszik. Pedig tudhatta a császár, hogy a birodalomnak Magyarországon nincsen osztogatni való hűbére.”⁷⁰ Pór máskor úgy magyarázza az oklevelet, hogy az osztrák hercegek kértek engedélyt Lajostól „a Magyarországon lévő császári hűbérek” eladományozásához, amelybe a német király beleegyezett, jól tudta ugyanis, hogy „Magyarországon császári hűbérek

69 *Chronica Mathiae de Nuwenburg*. Hrsg. Adolf Hofmeister. Weidmann, Berlin, 1924–1940. (Monumenta Germaniae Historica. Scriptores Rerum Germanicarum. Nova Series 4.) 142–143.

70 Pór Antal: Anjouk és Wittelsbachok. Nagy Lajos második szövetkezése IV. Károly császár ellen. Athenaeum, Bp., 1907. 17.

nem voltak, s ha ilyeneket az osztrák hercegek fölfödöznének, az nem lehetett kedve ellen”.⁷¹ Eduard Lichnowsky, aki a 19. század első felében összeállította a Habsburg-ház addigi történetét, ugyancsak értetlenségét fejezte ki a kérdéses okmánnyal kapcsolatban, mondván „mely hűbérekről van szó, s azok valóságos jogosultságon alapulnak, avagy csupán a hatalom gyarapítását szolgáló igényként jelentkeztek”, nem tudni.⁷² A későbbi okmánytárakban is rendre szerepel Lajos király magyarországi hűbéré (Lehen in Ungarn),⁷³ illetve magyarországi feudumjait⁷⁴ érintő oklevél kivonata.⁷⁵ Pórnak, akárcsak Lichnowskynak, igaza van abban, hogy sem a birodalomnak, sem a bajor hercegnek magyarországi hűbérei nem voltak, ugyanakkor azt sem hallgathatjuk el, hogy az oklevélben valójában a *Lehen* kifejezésnek nem hátravetett jelzője a magyarországi (*in Ungarn*), hiszen az okirat készítője – nyilván a későbbi félreértések elkerülése végett – a *Lehen* szó után központozást alkalmazott,⁷⁶ érzékeltetve, hogy az *in Ungarn* már az újabb mondatrészhez tartozik. Ennek fényében Lajos nyílt levele a következő új értelmet nyeri: a német-római császár az osztrák hercegeknek megengedi és teljhatalmat ad arra nézve, hogy azok *hűbért Magyarországon a nevében annak adományozzának, akinek akarnak*,⁷⁷ s azt a továbbiakban úgy tekintsék, mintha Lajos adománya lenne. Magyarán szólva Lajos szabad kezét adott az osztrák hercegeknek hívek toborzásához a magyar király alattvalói körében.

Az ez idő szerint szintén Bécsben tartózkodó, a Babonić családhoz tartozó Sjeničaki István bán fiai, György, Dénes és Pál két nappal később, vagyis január 7-én önként vállalták, hogy az osztrák hercegek *servitorai* lesznek, s minden jelenlegi és jövőben megszerzett várukkal, városukkal, erődítményeikkel, embereikkel és *sevitoraikkal* őket, valamint örökösüket hűen szolgálják, ahogy a hű *servitorok* tartoznak uraikat éjjel s nappal szolgálni. Esküt tettek arra is, hogy a magyar királylyal és feleségével, továbbá azok embereivel és szövetségével a hercegek tudta és akarata nélkül nem kötnek békét.⁷⁸ Január 20-án a szintén Bécsben tartózkodó, a

71 Pór A.: Tót Lőrincz i. m. (27. jz.) 360.

72 Lichnowsky III. 220.

73 Regesta Imperii Online, [RI VII] H. 8 nr. 341. http://www.regesta-imperii.de/id/1336-01-05_1_0_7_8_0_341_341 (letöltve: 2013. július 24.).

74 Anjou-oklt. XX. 53. (5. sz.).

75 Pór megjegyzéseire tekintettel érdemes megemlíteni, hogy az egyébként eredetiben fennmaradt oklevélben a hűbértart (Lehen) szónál nem szerepel sem a birodalmi, sem a császári jelző, ami azért nem mindegy, mivel a birodalmi hűbéreket a mindenkori német-római uralkodó és a birodalom együtt adományozta, mint azt fentebb Treviso és Padua esetében is láttuk, ennek megfelelően a birodalmi hűbérek adományozásának jogát a király nem ruházhatta át harmadik személyre. Ha azonban az adomány az uralkodói magánvagyonból (*Hausmacht*) történt, abba a birodalmi választóknak nem volt beleszólása, következésképpen a király lemondhatott bárki javára az adományozás jogáról.

76 A központozás egyébként Fejér kiadásában is megjelenik, aki az oklevél Bécsi Császári Levéltárban őrzött eredetijét használta.

77 Lehen, in Ungarn on unser statt zu verliehen, wenn sie wellent – CD VIII/4. 189.

78 Az oklevél magyar nyelvű fordítását ld. Károly Róbert emlékezete. Szerk. Kristó Gyula–Makk Ferenc. Európa, Bp., 1988. 177–178.

Kőszegi családhoz tartozó Lékai János és fivérei, valamint Lékai Miklós özvegye és fiai ugyanezen szavakkal megfogalmazott nyilatkozatot tettek.⁷⁹ Noha egyik esetben sem tudjuk igazolni, hogy a nyíltan felvállalt elkötelezettségük fejében birtokadományban részesültek volna, nem kételkedhetünk abban, hogy mindkét eset háttérében Lajos német király január 5-i felhatalmazása áll.

Bajor Lajos 1336. január 5-én Bécsben kiadott oklevelei a cseh és magyar királyok elleni nyílt hadüzenetnek tekinthetők, ami nem érte váratlanul az érintetteket. A magyar uralkodó a következő napon, január 6-án kihirdette a Cseh Királyságot Magyarországgal összekötő csökkentett vámtarifájú útvonalra vonatkozó rendelkezését. A jól ismert, sokszor idézett oklevél a cseh királlyal egyetértésben született, s kétségkívül az előző esztendő visegrádi tárgyalásaihoz kapcsolható, azonban nem tekinthető véletlennek, hogy nem 1335-ben hozták nyilvánosságra a találkozó más megállapodásaihoz hasonlóan. Az a tény, hogy 1336 januárjáig vártak kihirdetésével, arra vall, hogy az elkerülhetetlennek tűnő fegyveres konfliktus szükségessé és esedékessé tette egy eddig használaton kívüli útvonal helyreállítását, a cseh és a magyar király ugyanis számolt azzal, hogy az osztrákok nem fogják engedni a kereskedők szabad közlekedését sem a Cseh és Magyar Királyság között,⁸⁰ sem pedig Nyugat-Európából Magyarország felé.

Allításunkat erősíti két további oklevél, mindkettő a cseh–magyar szövetség Habsburgok ellen indított háborújának kirobbanása után kelt. János cseh király 1336 februárjának végén indított támadást Ausztria ellen, míg Károly magyar király hadai május elején lépték át az osztrák–magyar határt, s néhány hét múlva csúfosan megfutamították az I. Ottó vezette osztrák haderőt.⁸¹ I. Károly 1336. július 27-én Pozsony számára oklevelet bocsátott ki, melyben a városnak engedélyezte, hogy *ha Ausztriában ki tudja eszközölni, illetve el tudja érni*, akkor Bécsből és Ausztriából bármilyen árut behozhat Magyarország területére, az exportot azonban megtiltja.⁸² Az okirat igazolja azokat a feltevéseinket, hogy nem a magyar uralkodó inti alattvalóit Bécs elkerülésére, hanem Ausztria gördít akadályokat a magyarországi – és valószínűleg csehországi – kereskedők saját területére történő

79 Uo. 178–179.

80 Hogy a cseh és a magyar állam közötti kereskedelmi élet az osztrák tartományokon keresztül működött, két példa támasztja alá: Károly 1324. évi okleveléből tudjuk, hogy a Cseh- és Lengyelországba tartó magyarországi kereskedők az osztrák hercegek tartományain át közlekedtek (vö. Anjou-oklt. VIII. 541. sz.). A pozsonyiak 1419. évi, Zsigmondhoz intézett panaszleveléből pedig kiderül, hogy a bécsiek megakadályozzák a cseh és morva kereskedőket abban, hogy Ausztrián át közlekedjenek Magyarország és a Cseh Királyság között, holott ez régtől fogva szokásban van. Ld. Zsigmondkori oklevéltár. I–XII. Szerk. Mályusz Elemér et al. Akadémiai, Bp., 1951–2013. VII. 74. sz.

81 A hadjárat részleteiről ld. *Wertner M.*: i. m. (30. jz.) 434., továbbá *Pór A.*: Tót Lőrincz i. m. (27. jz.) 365–367.

82 *quod nos Ciuibus et Hospitibus nostris de Ciuitate Posoniensi annuimus, vt si hoc inuenire et obtinere possunt in Austria, vt res mercimoniales de Vyenna et de Austria ad regnum nostrum deferre valeant, ex parte nostre Maiestatis liberam ipsas res mercimoniales deferendi habeant facultatem, sed volumus, quod de regno Nostro ad Austriam res deferre non debeant aliquales.* – CD VIII/7. 288–289.

bejutása elé. A pozsonyiak számára kiadott oklevél ugyanakkor rávilágít arra is, hogy a magyarországi exportárúnak, az eddigiekkel szemben, nem Bécs lesz a magyar határon túli első megállója, hanem egy másik határ közeli központ, János király morvaországi rezidenciája – mint az a cseh uralkodó 1336. február 22-én kelt, a Majna menti Frankfurt polgármesteréhez, tanácsához és valamennyi polgárához intézett leveléből kiderül.

János király levelében bizonyosra veszi, hogy a frankfurtiak már értesültek azon fejleményekről, miszerint közte és az osztrák hercegek között viszály és háborgás ütötte fel a fejét,⁸³ melynek következtében – folytatódik a levél – árujokkal sem a cseh, sem más kereskedők nem mernek olyan bátran, kedvük szerint, egyik helyről a másikra közlekedni, mint a háború kitörése előtt.⁸⁴ Éppen ezért ígéretet tesz, hogy a frankfurtiak és más kereskedők árujokkal a Cseh Királyság egész területén biztonságban, háborítatlanul és veszélyeztetés nélkül jöhetnek, mehetnek, maradhatnak, időzhetnek és kereskedhetnek, ha cserébe az ő alattvalói számára is hasonló háborítatlanságot biztosítanak a frankfurtiak.⁸⁵ Ezenkívül – zárja sorait a cseh király – a magyar és a lengyel uralkodókkal hozott együttes döntése értelmében az áruk lerakásának – amelyre eddig az ausztriai Bécsben került sor – mostantól Brünn városában kell megtörténnie, ahova a közlekedést mindenki számára mindhárom uralkodó biztosítja.⁸⁶

Közismert tény, hogy a Majna-parti Frankfurt Champagne-tól keletre a legjelentősebb vásárvárosnak és a Német-római Birodalom pénzügyi központjának számított,⁸⁷ a pénzváltás, a pénzverés, a hitellet és a kölcsönös beszámítás útján történő elszámolások székhelye, vagyis a legnagyobb kereskedőtársaságok képviselőinek állandó találkozóhelye volt.⁸⁸ A cseh király 1336. február 22-én ugyan forma szerint Frankfurt városának ír, de levelének valódi címzettjei a vásárvárosban megforduló kereskedők, akikkel lényegében tudatja, hogy az osztrákok elleni háború okán a Kelet-Európa államai felé használt eddigi lerakat, Bécs helyébe az ahhoz közeli Brünn lép, melyet akadályok nélkül, a cseh, a lengyel, a magyar uralkodók biztosítékával használhatnak. Nem azért kell tehát Bécset elkerülni, mert az

83 *inter nos ex una et duces Austrie ipsorumque adherentes parte ex altera discordiarum et turbacionum materia incepit pullulari* – Codex Diplomaticus Moenofrancofurtanus. Urkundenbuch der Reichsstadt Frankfurt. Neubearbeitung. Bearb. Friedrich Lau. Frankfurt am Main, 1905. 548. sz.

84 *Tam nostri quam aliunde negotiatores seu mercatores adeo intrepide prout ante inceptam gwerram non presumunt per loca ad loca cum eorum mercacionibus quomodolibet se movere.* – uo.

85 *vos et quilibet mercatorum per regnum nostrum Boemie [...] cum rebus et mercibus vestris tute, pacifice et inpune ire, redire, stare, morari, negociaciones vestras exercere possitis per quos securitas pro nostris mercatoribus eontra stabiliri poterit et firmiter.* – uo.

86 *Preterea nos una cum deliberacione magnificorum principum dominorum regum Ungarie et Polonie, fratrum nostrorum firmavimus, quod depositio [re]rum mercimonialium, que hactenus Wienne in Austria habebatur et servabatur, ammodo in civitate nostra Brunnensi esse debeat et servari et stare accedendum eandem civitatem tam per nos quam dictos reges pro omnibus transeuntibus sunt plenissime assecurate* – uo.

87 *Peter Spufford*: Hatalom és haszon. Kereskedők a középkori Európában. Scolar, Bp., 2007. 49.

88 *Michael Rothman*: Die Frankfurter Messen im Mittelalter. Steiner, Stuttgart, 1998. 197–199.

– régi és helytelen szóhasználattal élve – „árumegállító joggal” bír,⁸⁹ hiszen Bécs ekkor még nem volt zárolt lerakat (*Sperrstapel*), vagyis a kereskedőknek lehetőségük nyílt arra, hogy áruikkal továbbmenjenek. Bécs lerakatjoga 1351-ben éppen a sokat emlegetett II. Albert rendelkezése nyomán válik majd teljessé, mikor az áru lerakodtatása mellett egyszerre érvényesítik az útkényszert és helyezik kilátásba az áruelkobzás büntetését, fenntartva az idegen kereskedők egymás közti kereskedésének tilalmát.⁹⁰ 1336-ban éppen ezért vált szükségessé egy kerülő út kijelölése, mert az osztrák hercegek és a keleti-európai államok háborúja miatt a Bécsen átmenő kereskedelem lehetőségét az osztrákok akadályozták. Az intézkedés ideiglenes és pótmegoldás jellegét jól mutatja, hogy Brünn semmilyen formában sem kapta meg a lerakat jogát: annyi történt tehát, hogy a három kelet-európai uralkodó Brünn jelölte ki annak a szerepnek a betöltésére, amit a nemzetközi áruforgalomban addig Bécs látott el.

Brünn komoly hátrányt könyvelhetett el a Duna partján fekvő Béccsel szemben – legalábbis a Magyarországra irányuló kereskedelem szempontjából –, ugyanis szárazföldi útvonalon fekszik, s a szárazföldi közlekedés a folyamival szemben lassúbb, hosszabb, kevésbé biztonságos, következésképpen költségesebb a kereskedők számára. Így a Bécs és Buda közötti közlekedési útvonal helyébe lépő, szárazföldön futó Brünn–Buda kereskedelmi utat valamilyen módon a kereskedők szemében vonzóvá kellett tenni, ezért hirdetett az útvonalra Károly 1336-ban a Bécs és Buda közötti vámokhoz képest csökkentett vámtarifát. A Brünn–Buda kereskedelmi út, amely a magyar határtól az 1332-ben visszaszerzett s 1335 májusában királyi kézre került Holicstól, azaz Fehéregyháztól indult, természetesen nem 1336-ban alakult ki és nem is ideiglenes jelleggel. A magyar király január 6-án kelt oklevelében ugyanis arról is tájékoztat, hogy az a kereskedelmi közút (*via seu strata publica mercatorum*), melyen áruikkal és javaikkal a Magyar Királyságból Csehországba és más közeli államokba, illetőleg onnan Magyarországra tartó kereskedők közlekedhetnek, *a háborús és békétlen idők óta gonosztevő emberek cselvetései és jogtalan vámszedései miatt jóformán mindeddig és egészen mostanáig használaton kívül volt.*⁹¹ Károly – nyilván az interregnum (1301–1310) és az utána következő országegyesítés (1311–1323) időszakára utal, illetve arra, hogy az út bizonyos állomásait – ahogy fentebb láttuk – idegen ország előkelői tartották kezükön.

A csökkentett vámtarifájú kereskedelmi út, amely 1336-ban jött létre, a későbbi időszakokban is használatban maradt, de míg az 1336. január 6-án kiadott oklevél általánosan, valamennyi kereskedőre érvényesen hirdeti meg a vámtarifát, addig I. (Nagy) Lajos uralkodása alatt (1342–1382) azt tapasztaljuk, hogy egyes

89 Az árumegállító jog kifejezés használatának tarthatatlanságára és az azt felváltó lerakatjogra, illetve annak magyarországi középkori működésére ld. *Weisz Boglárka*: Vásárok és lerakatok a középkori Magyar Királyságban. MTA BTK TTI, Bp., 2012.

90 *Skorka Renáta*: A bécsi lerakat Magyarországra vezető kiskapui. Történelmi Szemle 54. (2012) 8.

91 A kérdéses oklevél legújabb latin és magyar nyelvű kiadását ld. Visegrád 1335. i. m. 165–166., 171–173.

kereskedőcsoportok követői külön járulnak a király elé, és kérik, hogy számukra erősítse meg az 1336. évi vámszabást.⁹² Károly fia sokáig változatlan formában biztosította a kereskedőknek apja engedményeit, 1359-ben azonban egy szembe-tűnő megszorítás került az egyik megerősítő oklevélbe. A regensburgi kereskedőknek, akik ez ügyben először fordultak a magyar királyhoz, úgy biztosította az út használatát, hogy mindenhol a régi vámszabás marad érvényben, kivéve Budát, ahol a nyúl-szigeti apácáknak a város kapujában beszedendő vámját – azon kivált-ságok értelmében, melyeket a király elődei biztosítottak az apácák számára – csorbítatlanul kell a kereskedőknek megfizetniük.⁹³ A Budán megfizetendő teljes vám 1369-ben is megjelenik, midőn a bajorországi Amberg kereskedői ugyancsak első ízben kérik az 1336. évi vámszabás számukra történő biztosítását.⁹⁴ Azon kereskedőcsoportok esetében azonban, akiknek már 1359 előtt is garantálták az 1336. évi vámszabást, továbbra is a korábbi feltételeket tekintették érvényesnek, vagyis azok csökkentett budai vámot fizettek.⁹⁵

Mindezek alapján könnyen belátható, hogy az 1336. évi kereskedelmi intézkedések alapvetően nem Bécs gazdasági egyeduralmának megdöntése érdekében születtek, hanem sokkal inkább kényszerből. Akad azonban még egy, eddig figyelmen kívül hagyott forrás, melynek segítségével további igazolást nyerünk arra vonatkozóan, hogy előbbi állításunk fenntartható. Károly magyar király, ellentétben János cseh királlyal, nem kötött az osztrákokkal békét 1336-ban,⁹⁶ ami egyébiránt arra vall, hogy a magyar uralkodó számára az 1336. évi háború – melyben Károly oldalán részt vett Kázmér lengyel király, de Lajos trónörökösnek is ez volt az első táborozása – jóval nagyobb jelentőséggel bírt, mint azt a kutatás eddig feltételezte. Károlynak, úgy tűnik, lezáratlan ügye maradt a Habsburgokkal szemben, ami talán éppen Micsk szlavón bán 1336. évi hadjáratával hozható összefüggésbe, amelyet mindaddig ismeretlen ellenféllel szemben indított vállalkozásnak tartott a

92 Legelőször valószínűleg a cseh- és morvaországi kereskedők kaptak megerősítést, erre azonban csak utalás van, rájuk hivatkozik ugyanis Lajos, mikor 1344/1350/1365-ben a kölni és hoyai kereskedők kérésére biztosítja az utat a két említett város és a Rajna-vidék más kereskedői számára is (*non maius tributum quantum mercatores de Bohemia et de Moravia secundum ordinacionem litteris firmatam solvere sunt consueti* – Magyar diplomaciai emlékek az Anjou korból. I–III. Szerk. Wenzel Gusztáv. MTA, Bp., 1874–1876. II. 47., 391., 633.); 1357-ben prágai és nürnbergi kereskedők kérik bizalmasan (*intime*) a királytól a megerősítést (uo. 484.); 1364-ben csak a nürnbergiek erősítették meg az 1357. évi oklevelet (uo. 617.); 1359/1369-ben a regensburgi kereskedők fordultak megerősítésért a királyhoz (uo. 664.); 1369-ben az ambergi kereskedők számára erősíti meg Lajos a regensburgi, illetve nürnbergi kereskedőknek korábban kiadott oklevelet (uo. 677.).

93 *volumus enim [...] ut tributa religiosarum dominarum sanctimonialium de Insula Leporum in predicta porta civitatis Budensis exigi consueta secundum continenciam et connotata privilegiorum per pios predecessores nostros illustres reges Hungariae eisdem religiosis dominabus concessorum per predictos mercatores et alios quoslibet indemniter persoluarunt.* – uo. 666.

94 Uo. 678.

95 Ld. a nürnbergiek (1364), valamint a kölniek és hoyaiak (1365) megerősítő oklevelét (uo. 618., 633.).

96 Az osztrák–cseh békekötésre 1336. október 9-én Ennsben került sor, ld. *Pór A.*: Tót Lőrincz i. m. (27. jz.) 366.

kutatás.⁹⁷ Feltételezésünk szerint a bán a kérdéses évben az osztrákok ellen viselt hadat, amire a két muraközi vár, Csáktornya (Čakovec) és Sztrigó (Štrigova) újbóli osztrák kézre kerülése adhatott okot.⁹⁸

Az mindenesetre bizonyos, hogy Károly 1336-ban csupán fegyverszünetet kötött az osztrák hercegekkel, amely megállapodás János cseh király közvetítésével jött létre.⁹⁹ Így feltehetően az ennsi béke – tehát 1336. október 9. – után, de december 13. előtt, hiszen az okirat értelmében a fegyverszünet Luca napjától 1337. június 8-ig tartott. A kérdéses időszakra vonatkozó rendelkezések szerint a magyar–osztrák határ mindkét oldalon három-három határfelügyelő (*tres custodes limitum*) ellenőrzése alá kerül, egy a Dunától északra, egy a Dunától délre, a harmadik pedig a stájer–krajnai határszakasz (*duo cis et ultra Danubium versus Austriam, unus versus Styriam et Carniolam*) ügyeiben volt illetékes. A megállapodás értelmében a foglyokat meghatározott napig szabadon bocsátják, továbbá mindkét részről szabad kereskedelmet engednek (*libera utrinque commercia aperiuntur*), ami nyilvánvalóan arra utal, hogy ez utóbbi – miként azt korábban feltételeztük – addig nem működött.¹⁰⁰

A fentiekben igazolva látjuk, hogy 1335–1336 fordulóján I. Károly magyar király – szakítva a több évtizedes szövetséggel, amely lényegében Magyarországra érkezése óta a Habsburg hercegekhez fűzte – tartós háborúra rendezkedett be unokatestvérei ellen. Ennek jegyében, s hangsúlyozottan nem Bécs gazdasági egyeduralmát háttérbe szorítandó születtek meg – a kelet-európai uralkodókkal egyetértésben – azon kereskedelmi döntések (csökkentett vámtarifájú kereskedelmi út, az áruk Brünnben történő lerakódása), melyek egy elhúzódó konfliktus esetén is biztosították a Magyar Királyság kapcsolatait a nyugat-európai piacokkal.

97 A hadjáratról ld. *Wertner M.*: i. m. (30. jz.) 435.

98 A két említett várral kapcsolatban tudjuk, hogy 1333-ban még Károly magyar király kezén vannak (Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. I–VII. Szerk. Nagy Imre–Tasnádi Nagy Gyula. MTA, Bp., 1878–1920. III. 31–32.), 1337-ben pedig már arról értesülünk, hogy az osztrákoktól 4000 márka ezüstért váltotta vissza azokat Károly (CD VIII/6. 137., ld. még Erdélyi okmánytár. I–III. Bevezető tanulmányban és jegyzetekkel regesztákban közléteszi Jakó Zsigmond. Akadémiai, Bp., 1997–2008. III. 577. sz.).

99 Az oklevélben Károly elismeri, „quod magnificus Princeps D. Johannes Rex Bohemie [...] inter nos parte ex una et excellentes duos Principes Albertum et Ottonem [...] fecit et posuit treugas pacis” – *Diplomataria sacra ducatus Styriae*. I–II. Olim collegit Sigmund Pusch, edidit auxique Erasmus Fröhlich. Viennae, 1756. I. 274–275.

100 A fegyverszüneti megállapodásba Károly belefoglalja az ellene éppen osztrák pártfogásban lázadó (*nostros scilicet rebelles, nunc sub fauore et subtergio dīctorum Ducum existentes*) Kőszegi „Herceg” Pétert (*Petrum Ducem filium Henrici*) és fivéreit, Kőszegi Iván, avagy János egykori nádor fiát, „Farkas” Jánost (*Johannem filium Johannis filii Henrici*) és Babonics István egykori szlavón bán fiát, Pált (*Paulum filium Stephani quondam bani*) és fivéreit, ld. uo. I. 275.

RENÁTA SKORKA

THE EMERGENCE OF THE TRADING ROUTE OF REDUCED TARIFF DURING
THE REIGN OF CHARLES I

At the turn of 1335 and 1336 Charles I, king of Hungary, broke with the tradition of alliance with his Habsburg cousins, which had existed practically since his arrival to Hungary, and decided instead to prepare for a constant war against them. It was under the sign of this radical shift, and emphatically not in order to undermine the economic dominance of Vienna, that Charles, in accordance with his colleagues on the thrones of Poland and Bohemia, took those measures affecting trade (the creation of a trading route with reduced tariff, and the establishment of a staple at Brünn), which maintained the connection of the Hungarian Kingdom with the western European markets in the subsequent period of prolonged military preparation.